

ГРАЖДАНСКО ПРАВО – ЛЕКЦИИ – 05.08.08Г.

16 въпрос

УПРАЖНЯВАНЕ НА СУБЕКТИВНИ ПРАВА И ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ПРАВНИ ЗАДЪЛЖЕНИЯ

Колизия при упражняването. Граници на упражняването и злоупотреба с право

1. Понятие.

Целите на гражданските правоотношения се постигат чрез тяхното упражняване, чрез упражняване на субективните права и изпълнение на правните задължения. Носителите на правата могат да ги упражняват чрез фактически и правни действия. Субективните права могат да се упражняват лично или от други лица, техни представители. Правните задължения се изпълняват от обвързаните лица, но правото допуска изпълнението да бъде направено и от трето лице стига задължението да не е с оглед на личността. Това изрично е предвидено в чл.73 на ЗЗД, според който задължението може да бъде изпълнено от трето лице, дори против волята на кредитора, освен ако той има интерес изпълнението да бъде лично от длъжника. Последниците от неупражняването на субективните права водят до погасяване на облигационните права по давност. Вещните права, каквото е например правото на собственост не се погасява по давност, то може да бъде придобито по давност при условията на чл.79 на Закона за собствеността.

2. Колизия при упражняване на субективните права

В правото се прилага принципа, че първият по време е по-силен по право. В разпоредбите на чл.368 и следващите на ЗЗД е уреден въпросът за публично обещание за награда. Съгласно чл.368, ал.4 . В гражданското право се срещат и случаи на колизия между интересите на носителите на субективните права. В Закона за

собствеността в чл.31 и чл.32 са уредени отношенията при колизия в интересите на съсобствениците. Всеки един от тях има право да си служи и ползва общата вещ, ако само един използва вещта той дължи обезщетение на останалите съсобственици за ползите, от които ги е лишил от деня на писменото поискване. В случаите, когато не може да се постигне споразумение за начина на ползаване на общата вещ или ако решението на част на мнозинството от съсобствениците е във вреда на останалите спорът се разрешава по съдебен ред, съгласно чл.32 на Закона за собствеността. Предявява се иск, съдът назначава вещо лице, което да даде експертиза, заключение. За конкуренция на притежания става дума в случаите, когато носителят на едно субективно право търси правна защита и законът му дава различни правни възможности. В практиката е утвърдено разбирането, че договорната отговорност изключва деликтната отговорност.

3. Граници на упражняване на субективните права

Съгласно чл.57, ал.2 на Конституцията не се допуска упражняване на права, ако те накърняват права или законни интереси на други. В чл.58, ал.1 е установено задължение за гражданите да зачитат правата и законните интереси на другите лица, следователно в тези два текста на Конституцията са установени границите на упражняването на субективните права. Упражняването на правата не може да се извършва в противоречие с морала – чл.37, ал.1 и чл.41, ал.1.

4. Злоупотреба с право.

Когато субективното право се упражнява не за да се задоволяват интереси, а за постигане на неправомерни цели, това упражняване противоречи на социалното предназначение на правото и е неправомерно. Такова упражняване на субективните права се нарича злоупотреба с право. В правната литература по въпроса за същността на злоупотребата с право се поддържат две становища, известни като обективна и субективна теории за злоупотребата с право. Според субективната школа при злоупотребата с право, совен упражняване на правото не с оглед задоволяване на интересите се изисква лицето да има намерение да вреди другиму. Това гледище се критикува от проф.Таджер, който защитава обективната теория, според която злоупотреба с право е налице и в случаите, когато няма намерение да се вреди другимо.

Този субективен елемент трудно може да се установи в много от хипотезите и това на

практика би довело до закрепване на злоупотребата с право. Съгласно чл.8, ал.2 на ЗЗД

Лицата се ползват от правата си, за да задоволяват своите интереси. Те не могат да упражняват тези права в противоречие с интересите на обществото. Злоупотребата с право трябва да се отличава от непозволеното увреждане. При непозволеното увреждане, за да възникне отговорността задължително са необходими 5 условия, наричани предпоставки.

-трябва да е извършено едно деяние, чрез действие или бездействие;

-деянието трябва да бъде противоправно;

-трябва да е настъпила вреда, тя е неблагоприятна правна последица в сферата на увредения;

-между деянието и вредата трябва да съществува причинна връзка, т.е. вредата да е закономерна последица от деянието;

-деянието трябва да бъде извършено виновно.

Последици от злоупотребата с право са отказ от търсената правна защита. В случаите, когато при злоупотребата с право са причинени и вреди пострадалият може на общо основание да търси обезщетение за тях по правилата на е позволеното увреждане.

17. ВЪПРОС - ЗАЩИТА НА СУБЕКТИВНИ ПРАВА. ПОНЯТИЕ И ВИДОВЕ. САМОЗАЩИТА И САМОПОМОЩ

1. Понятие.

Гражданскоправната защита на субективните права включва правни норми, както на материалното право, така и на гражданското процесуално право. Защитата на субективните права се осъществява от държавни органи в лицето на съдилищата, от недържавни институции – арбитражните съдилища и други юрисдикции, чрез самозащита или самопомощ. Гражданско-правната защита от съдилищата се осъществява чрез три вида икове: установителен, осъдителен и конститутивен. С установителния иск се цели да се установи съществуването или несъществуването на едно субективно право или правно отношение, когато лицето има правен интерес от това. Когато се търси установяването на положителни факти искът е положителен установителен, а при отрицателни факти – отрицателен установителен иск. Установителният иск се упражнява и в производството за установяване на факти с правно значение. Задължително условие за предявяването на установителния иск е лицето да има правен интерес от търсената защита. В съдебната практика се приема, че когато носителят на правото може да го защити с осъдителен иск за него липсва правен интерес да води установителен иск.

Осъдителните икове се упражняват при защитата на притежателните субективни права. Те са най-често срещаните икове на практика. С тези икове могат да се защитават вещни, облигационни, семейни и наследствени права.

Конститутивният иск – с него се упражняват субективните потестативни права от категорията на непритежателните права. Такива са например исковите по чл.19 на ЗЗД, по чл.87 по ЗЗД, по чл.32 и 33 – за унищожаване на договорите, по чл.89 от семейния кодекс за развод, както и исковите за делба по чл.34 от Закона за собствеността, по чл.69 и следващите от Закона за наследството и по чл.349 и следващите от действащия ГПК за съдебна делба.

2. ВИДОВЕ ПРОИЗВОДСТВА.

ГПК урежда 4 вида производства: исково изпълнително, обезпечително и охранително

производство. Исковият процес се образува по молба на ищеца чрез един от трите вида иска. То се развива триинстанционно за определена категория дела и двуинстанционно за други дела. След постановяване на решението от последната инстанция приключва исковото производство и носителят на субективното право, който е получил търсената защита се снабдява с изпълнителен лист и образува изпълнително производство пред държавен или частен съдебен изпълнител. Съдебните изпълнители изпращат призовка за доброволно изпълнение до длъжника и след изтичането на сутновения в закона 7-дневен срок се пристъпва към принудително изпълнение. Страните в изпълнителното производство са вискател и длъжник. Принудителното изпълнение зависи от естеството на правото, чиято защита се търси. То може да бъде за събиране на вземане – изпълнение върху парични задължения, за предаване на движими вещи и въвод върху недвижим имот, за изземване и предаване на дете или други вземания. Изпълнителните способности са: заповед върху трдовото възнаграждение или вземането на кредитора, възбрана върху недвижими имоти, опис на движими вещи и публична продажба на движими вещи и недвижими имоти. При принудителното изпълнение се спазват правилата, установени в гпк за недопустимост на принудителното изпълнение върху несеквестрируеми вещи.

Обезпечително производство. На практика то предхожда или съпровожда исковото производство. Целта е да се обезпечи достатъчно имущество, за да бъдат удовлетворени интересите на кредитора. Обезпечителното производство се допуска, както по образуван вече процес, така и при бъдещ иск, който следва да бъде предявен. В тези случаи ищецът /молителят/ подава молба до съответният съд, пред който е спора и иска да се допусне обезпечение на своя иск. Обезпечителните мерки са: заповед върху движими вещи и парични влогове, възбрана върху недвижими имоти, спиране от движение на лек автомобил и други подходящи мерки. За да бъде допуснато обезпечението молителят трябва да представи достатъчно писмени доказателства, които да подкрепят основателността на неговия иск, в останалите случаи обезпечението се допуска след внасяне на гаранция определена от съда. При обезпечаване на бъдещ иск съдът определя срок, в който молителят трябва да предяви същия. Изпълнението на взетите обезпечителни мерки се осъществява от съдебен изпълнител по избор – държавен или частен.

Охранителното производство е едно безспорно съдебно и в повечето случаи извънсъдебно производство. Нотариалното производство и нотариалната дейност, която извършват нотариусите е охранително производство. Регистърното производство, което се осъществява от съответния окръжен съд по Закона за юридическите лица с нестопанска цел е също охранително производство. Производството за установяване на факти също е едно охранително производство.

Самозащита. В наказателното право в чл.12 и чл.13 са уредени неизбежната охрана и крайната необходимост. При тях не се носи наказателна отговорност. При неизбежната отбрана е налице едно непосредствено и противоправно нападение, което не е завършило и при него лицето, което се защитава /свои лични или имуществени блага/ или защитава интереси на трето лице, причинява вреди на нападателя в рамките на необходимите предели. В случаите на превишаване на пределите на неизбежната отбрана се носи намалена наказателна отговорност. Тя отпада, ако при превишаване на пределите се дължи на уплаха или на смущение. Крайната необходимост, която е уредена в чл.13 изключва наказателната отговорност, но при нея се носи гражданска отговорност чл.46, ал2 на ЗЗД. Крайна необходимост е налице, когато едно лице, за да спаси свои лични или имуществени блага или интерес на трето лице от една непосредствена опасност, която не е могло да избегне причинява вреди, които са по-малко значителни от предотвратените. При крайната необходимост Върховният съд първоначално приемаше, че поправянето на причинените вреди се дължи от лицето, което е действало в състояние на крайна необходимост. По-късно Върховният съд с Постановление №4 от 1975г. Даде следните указания – при крайната необходимост поправянето на вредите се дължи от лицето, което е създадо това състояние, ако то е възникнало от вещь или причинено то животна отговорността е за техния собственик. Във всички останали случаи поправянето на вредите се дължи от лицето, чиито по-ценни блага са били спасени.

Самопомощ. Тя се разглежда като вид самозащита. В облигационното право в ЗЗД са уредени институтите на правото на задържане, на компенсацията, на възражението за неизпълнен договор и други. Упражняването на тези, признати от закона права е вид самопомощ.

18 въпрос. СУБЕКТИ НА ГРАЖДАНСКОТО ПРАВО. ПОНЯТИЕ И ВИДОВЕ. ПРАВОСПОСОБНОСТ НА ФИЗИЧЕСКИТЕ ЛИЦА. НАЧАЛО И КРАЙ. СЪДЪРЖАНИЕ И ОГРАНИЧАВАНЕ НА ПРАВОСПОСОБНОСТТА

1. Понятие.

Субект на правото е правно нормативно понятие, защото съдържанието, видовете и предпоставките се определят от обективното право/Закон за лицата и семейството, Закон за гражданската регистрация/. Нормите на гражданското право признават три вида правни субекти: физически лица, юридически лица и държавата като осо в случбен субект. Според проф.Таджер субект на гражданското право е човек или социална даденост, който по силата на гражданско-правните норми има или притежава

граждански права и правни задължения. Основните понятия в правото и в частност и в гражданското право са: правоспособност и дееспособност. Правоспособността представлява абстрактна възможност на едно лице /субект/ да бъде носител на права и задължения. В гражданското право се използват понятията: активни и пасивни субекти, а така също и множество субекти като страни по гражданските правоотношения. Активни субекти са носителите на правата, а пасивни са носителите на правните задължения. Правоспособността на физическите лица, нейното начало и край са уредени в чл.1 на ЗЛС.Началото на правоспособността е моментът на раждането, а крайът – физическата или обявената смърт. В чл.2 на Закона за наследството се признават и права на заченатия, който е роден жив и жизнеспособен. При юридическите лица началото на правоспособността възниква от тяхното създаване, а крайът при прекратяването им.

2. Съдържание на гражданската правоспособност.

То не е уредено конкретно в Закона за лицата и семейството. Съдържанието на гражданската правоспособност е широко и обхваща всички видове субективни права и правни задължения, които могат да се породят въз основа на гражданското законодателство. Правоспособността трябва да се отличава от притежанието на конкретните субективни права. Правоспособността се отличава съществено и от дееспособността.

3. Ограничаване на гражданската правоспособност.

Действащото законодателство не познава гражданска смърт като отнемане на правоспособността на жив човек, но гражданската правоспособност може да бъде ограничавана в случаите на извършените престъпления, изчерпателно посочени в НК.

19 въпрос. ДЕЕСПОСОБНОСТ НА ФИЗИЧЕСКИТЕ ЛИЦА. ПОНЯТИЕ И СТЕПЕНИ

1. Необходимост от дееспособност.

Всички гражданско-правни субекти могат да участват в гражданско-правния живот само, когато със свои волеви актове въздействат върху съдържанието на правните последици, които настъпват. Дееспособността е качество на субектите да участват с лични действия в правния живот като поемат права и задължения. Правната уредба на дееспособността се съдържа в чл.2 до чл.5 на ЗЛС, освен това в чл.72 и чл.73 на Семейния кодекс са установени известни ограничения. Тези норми са императивни.

2. Определение на дееспособността

Дееспособността е годност да се извършват правомерни правни действия, чрез които могат да се пораждат, съхраняват, изменят, погасяват или прекратяват права и задължения. По нашето право дееспособността настъпва с навършване на 18 години. Дееспособността се намира в определено взаимоотношение с правоспособността. Дееспособността не трябва да се смесва с деликтоспособността.

3. Степени на дееспособността.

- Малолетие – до 14г.
- Непълнолетие от 14-18г.
- Пълнолетие над 18 г.

В семейното право се допуска сключване на граждански брак и от лице, навършило 16 г. С разрешение на председателя на районния съд. Ненавършилите пълнолетие не могат да правят отказ от права, да учредяват залог и ипотека и да бъдат поръчители със свое имущество. Извършените правни действия са нищожни чл.73, ал.3 на Семейния кодекс.

*20 въпрос. ПОСТАВЯНЕ ПОД ЗАПРЕЩЕНИЕ. РЕД И ПРАВНО
ДЕЙСТВИЕ.НАСТОЙНИЧЕСТВО И ПОПЕЧИТЕЛСТВО. ПРЕКРАТЯВАНЕ НА
ЗАПРЕЩЕНИЕТО*

1. Понятие.

Не всички пълнолетни физически лица, които формално са навършили 18 г. Могат да извършват достатъчно зряро и разумно правни действия. Отнемането или ограничаването на гражданската дееспособност може да се извърши само по установен от закона ред, чрез поставянето им под пълно и ограничено запрещение. Материята е уредена в чл.5 на ЗЛС и в специални текстове на ГПК. Под запрещение могат да се поставят, както непълнолетни, така и пълнолетни, при наличието на следните условия:

а) при болестно състояние на лицето, което засяга интелекта, психиката и волята – такива са случаите на слабоумие и душевна болест;

б) болестта трябва да е причинила неспособност, невъзможност на лицето да се грижи за своите работи или е намалило тази възможност – когато интелектът и волята са по-слабо засегнати и лицето е с намалена възможност да се грижи за интересите си, то се поставя под ограничено запрещение. В останалите случаи, когато тази възможност е изключена изцяло лицето се поставя под пълно запрещение.

2. Ред и правни последици от поставянето под запрещение.

Молбата за поставяне под запрещение се подава от близки роднини на лицето, от съпруга и от прокурор. Компетентен е съответния окръжен съд. В тези случаи съдът назначава медицинска експертиза и събира гласни и писмени доказателства за здравослвното състояние на лицето. Той е длъжен да установи личен контакт с него. В зависимост от характера на болестта съдът поставя лицето под пълно или под ограничено запрещение. Решението има конститутивно действие, след влизането му в сила препис от същото се изпраща служебно на длъжностното лице – органът по настойничеството и по попечителството в съответната община.

3. Настойничество и попечителство.

Правната уредба на този институт е установена в чл.109 до 128 на Семейния кодекс. На поставените по пълно запрещение се назначава настойник измежду лицата от учредения настойнически съвет. Освен настойник се назначава и заместник на настойника и съветници. Настойникът е законен представител на поднастойния и може да се разпорежда с правата на запретения само при очевидна полза за него, с предварително разрешение от районният съд. Заместникът настойникът подпомага настойника в неговата дейност /при отсъствие, при смърт/. На поставените под ограничено запрещение се назначава попечител и зам.попечител измежду същите лица. Съветници не се назначават. Попечителят не е законен представител. Правните действия се извършват лично от подопечния, а попечителят дава попечителско съгласие. Разпоредителните действия с имуществото на подопечния се извършват след предварително разрешение от районният съд. Длъжностите на настойника и на попечителя са безвъзмездни и почетни. За дейността си настойникът и попечителят дават периодичен и окончателен отчет и при необходимост могат да бъдат освободени.

В случаите, когато здравословното състояние на подопечния се влоши лицето по съдебен ред се поставя под пълно запрещение и му се назначава настойник. Обратно, когато здравословното състояние се подобри се преминава от пълно запрещение към ограничено и на лицето се назначава попечител. Познати са и особени случаи на настойничество и на попечителство.

21 въпрос ПРАВНА ИНДИВИДУАЛИЗАЦИЯ НА ФИЗИЧЕСКИТЕ ЛИЦА. ПРАВО НА ИМЕ.МЕСТОЖИТЕЛСТВО /ПОСТОЯНЕН И ВРЕМЕНЕН АДРЕС/

1. Индивидуализиращи белези.

Важно изискване за участие на физическите лица в правния живот е различаването им от останалите правни субекти. Това се постига чрез индивидуализирани признаци, наричани гражданско състояние на лицата. Според чл.34 на Закона за гражданската регистрация, това състояние се определя от съвкупността от данни, които отличават лицето от други лица в обществото – име, гражданство, семейно положение, местожителство.

2. Отделни признаци

Произходът е уреден в чл.31 и следващите на семейния кодекс. Има произход от майката и произход от бащата. Майчинството се определя от термина на раждане, а бащинството от термина на зачеване. Способите за установяване на майчинство са:

- акт за раждане на детето;
- по исков ред;
- чрез припознаване.

Бащинството се установява чрез:

- чрез предложение за бащинство чл.32 на семейния кодекс;
- по исков ред;
- чрез припознаване.

Семейното положение се определя от това дали лицето е сключило граждански брак и дали бракът не е прекратен. Гражданството е публичната връзка на лицето с държавата. То се урежда от конституционното право и закона за българското гражданство. Народността в известен смисъл загуби своето правно значение и тя има значение при привилигираната натурализация по придобиване на българско гражданство. Името е най-важният индивидуализиращ белег на всяко лице. Правната рудеба на името се съдържа в чл.12 и следващите на Закона за гражданската регистрация. Името се състои от три части: собствено, бащино и фамилно. Собственото име се определя свободно от двамата родители, а когато не могат да постигнат съгласие от длъжностното лице по гражданското състояние. Собственото име на дете с неустановено бащинство се определя от майката, а за бащино име и фамилно име детето приема собственото име на майката с наставката за мъжко и фамилно име. Фамилното име е името на дядото или на рода на бащата. При сключване на брак всеки един от съпрузите може да приеме фамилното име на другия съпруг или да добави към своето фамилно име фамилното име на другия съпруг. При пълно осиновяване може да се промени собственото име на детето, а при непълното осиновителят може да се впише като родител на осиновения. С параграф 2 от ПЗР на отменения закон за имената на българските граждани бе допуснато възстановяване на имената на българските граждани в случаите, когато те принудително са били заменени. Тази промяна се извърши от длъжностните лица по гражданското състояние. Законът за гражданската регистрация допуска промяна на името, съгласно чл.19 само по съдебен ред и то в следните случаи:

- когато името е усмиващо;
- когато името е опозоряващо;
- когато е обществено неприемливо;
- когато други важни причини налагат това.

От името трябва да се отличава псевдонимът, който е свободно избрано име. Псевдонимът не е част от името, но може да се присъедини към него. Правото на име е лично, неимуществено, непрехвърливо и ненаследимо право. При неправомерното му използване може да се търси защита по съдебен ред, чрез осъдителен иск и да се иска обезщетение по реда на чл.45 и следващите от ЗЗД. Местожителството или постоянния адрес също играе важна роля при правната индивидуализация. Това е връзката на лицето с дадено място, където то се е установило да живее постоянно и преимуществено. Материята е уредена в чл.93 на Закона за гражданската регистрация.

Всяко физическо лице може да има само едно местожителство, но то може да има постоянен и временен адрес. Местожителството бива доброволно и принудително за лицата, осъдени на лишаване от свобода. Актовете за гражданско състояние са: актове за раждане, актове за женитба и актове за смърт.

По конспекта въпрос 28, 30 – отпадат.

Въпроси 32,33,34 – по-обобщено, от Закона за юридическите лица. Няма да пита на изпита.

ЛИЧНИ НЕИМУЩЕСТВЕНИ ПРАВА И ГРАЖДАНСКО-ПРАВНА ЗАЩИТА НА ЛИЧНОСТТА – НЯМА ГО В КОНСПЕКТА

1. Актуалност на правната уредба.

Неимуществените права и тяхната защита придобиват актуалност след приемането от ООН на Всеобщата декларация за правата на човека от 1948 г. На основата на този

международен документ са били договорени повече от 60 споразумения, които се отнасят до интереситена човешката личност. В сравнително-правен аспект са известни два различни подхода, които законодателствата и съдебните системи са възприели за закрила на тези права. В много европейски държави в Конституциите и гражданското законодателство са уредени отделни субективни неимуществени права: човешки живот, човешко тяло, образ, чест, достойнство, добро име и други. В едни от случаите изброяването е изчерпателно, а в други примерно. Във ФРГ законодателството не предвижда изброяване на тези права. На основание чл.1 и чл.2 от Конституцията на ФРГ съдебната практиката обосновава съществуването на едно всеобщо право на личността върху свързаните с нея блага и нейни проявления. Наред с това гражданското законодателство в Германия урежда и четири специални лични права. Те имат за обект живота, тялото, здравето и свободата на човешката личност.

2. Правна уредба по българското законодателство.

У нас правната закрила на личността се съдържа в Конституцията, в основните права и задължения на гражданите чл.25 до чл.61. В чл.28 е закрепено правото върху живота на човека. В чл.29 и чл.30 – правото на физическа и духовна неприкосновеност на личността. В чл.32 – правото на неприкосновеност на личния и семеен живот, така също и правото на външността, образа и гласа на човека, правото на чест, достойнство и добро име. Правото на лична свобода е уредено в чл.30 от Конституцията. Конституцията гарантира свободата на културно развитие, митинги и манифестации, религиозни убеждения и изучаване на майчин език. Освен Конституцията и в гражданските закони също са уредени отделни неимуществени права на личността. В Закона за гражданската регистрация, в закона за авторското право и в сродните му права и в чл.52 на ЗЗД в този текст, както вече бе посочено е уредено правото на обезщетение за неимуществени вреди при непозволено увреждане.

АКТОВЕ ЗА ГРАЖДАНСКО СЪСТОЯНИЕ. ПОНЯТИЕ И ВИДОВЕ. СЪСТАВЯНЕ НА АКТОВЕТЕ ЗА ГРАЖДАНСКО СЪСТОЯНИЕ ВЪЗ ОСНОВА НА СЪДЕБНО РЕШЕНИЕ. ОТБЕЛЯЗВАНИЯ, ПРАВНО ДЕЙСТВИЕ И РЕГИСТРИ ЗА НАСЕЛЕНИЕТО

1. Правна уредба

Правната уредба на тази проблематика в действащото законодателство се съдържа основно в Закона за гражданската регистрация чл.34 до чл.88. В исторически план

първоначално тази дейност е била предадена в компетентност на църквата. С отделянето на църквата от държавата дейността по съставянето на актовете за гражданско състояние премина изцяло към държавата.

Във Франция въпросите са урдени с Френския граждански кодекс от 1804г. У нас за първи път АГС /актовете за гражданско състояние/се въвеждат със Закона за забелязване ражданията, женитбите и умираанията от 1893 година. С приемането на Наредбата-закон за брака от 1945 г. И със Закона за заменяване на кръщелните свидетелства и други документи за гражданско състояние местната държавна администрация поема изцяло функциите по удостоверяване на гражданското състояние на физическите лица. Терминът акт за гражданско състояние е правно-технически термин. Актът за гражданско състояние възниква в резултат на властническо волеизявление на длъжностно лице по гражданското състояние. Актовете за гражданско състояние са писмени документи, които се съставят от компетентен орган на местната администрация по ред, определен в закона. В тях се удостоверяват определени факти от гражданското състояние на физическото лице.

2. Видове АГС /актове за гражданско състояние/

Три вида :

- актове за раждане;
- актове за граждански брак
- актове за смърт.

Специален акт се съставя за мъртво родено дете. Актът за смърт трябва да се състави не по-късно от 48 часа от смъртта на лицето. Актовете за гражданско състояние могат да се съставят и от български дипломатически или консулски представител в чужбина, а така също и от капитан на кораб в открито море.

3. Поправяне на грешки в АГС.

Когато грешката бъде открита при самото съставяне или подписване тя се поправя

веднага от длъжностното лице в присъствието на лицето и поправката се отбелязва в графа „бележка”. По същия ред се поправя грешката, ако тя е открита преди приключване на регистъра с актове за текущата година. Във всички останали случаи поправката се извършва по съдебен ред.

4. Съставяне на АГС, въз основа на съдебно решение.

Въз основа на съдебно решение се съставя актове за гражданско състояние, когато те са изгубени от общината, унищожени или повредени. При пълното осиновяване се съставя нов акт за раждане и в него за родители се вписват осиновителите. При обявяване на смърт въз основа на решението се съставя акт за смърт. Актовете за гражданско състояние имат пълна доказателствена сила и могат да бъдат оспорени само по съдебен ред.

5. Регистри за населението.

Правната уредба е в чл.22 до чл.33 на Закона за гражданската регистрация. Те се водят по семейства или домакинства. В тях се вписват не само актовете за гражданско състояние, но и такива факти, които се отнасят до правоспособността, дееспособността, трудовите данни и др.

24 въпрос БЕЗВЕСТНО ОТСЪСТВИЕ И ОБЯВЯВАНЕ НА СМЪРТ

1. Необходимост от правна уредба на института.

Праванат уреда на този институт се съдържа в чл.8 до л.19 на ЗЛС, а процедурата е уредена в ГПК. Нормално положение е физическите лица да пребивават постоянно или преимуществено в определени населени места. В случаите, когато няма продължително

време сведение за лицата защитата на техните интереси се осъществява посредством разпоредбите на института „обявяване на отсъствие и на смърт”. В действащото законодателство и в правната литература като синоними се използват различни термини „безвестно изчезнал”, „отсъстващ”, „безизвестно отсъствие” и най-точния термин е „безвестно отсъствие”. За да се обяви безвестното отсъствие е необходимо наличието на следните предпоставки:

А) Лицето трябва да е изчезнало;

Б) Да няма сведение за него.

В тези случаи ЗЛС урежда три групи правни последици на безвестното отсъствие:

А) По искане на заинтересуваните или на прокурора районния съдия назначава представител на лицето. Представителят не може да извършва разпоредителни действия с имуществото на отсъстващия. Такива действия може да извършва само упълномощено лице, ако упълномощаването е извършено преди изчезване на лицето.

Б) Обявяване на самото отсъствие на лицето. Когато безвестното отсъствие е продължило повече от една година заинтересуваните или прокурора могат да поискат от съда по последния адрес на лицето да обяви неговото отсъствие – чл.9 от ЗЛС. В тези случаи правата и задълженията на безвестно отсъстващия се запазват, но се спира изпълнението на задълженията, които то е имало. Друга важна последица след обявяването на отсъствието е, че наследниците могат да поискат въвод във владение на имотите му. Но те не могат да се разпореждат с имуществото на отсъстващия. В случай, че обявеният за отсъстващ се укаже жив по негово искане акта на съда се отменя. Лицето може да иска събраните доходи от имуществото му от момента на поканата.

В) Обявяване на смъртта на лицето. След изтичане на 5 години от деня, за който се отнася последното известие за отсъстващия заинтересуваните или прокурора могат да поискат от Районния съд да обяви смъртта на отсъстващия. Обявяването на смъртта не се предшества задължително от обявяване на отсъствие. В чл.15 на ЗЛС е установено едно изключение и обявяването на смъртта може да се иска след изтичане на две години, ако лицето е изчезнало при военни действия или при събития, които дават

основание да се предполага, че то е загинало .

Решението на съда поражда същите правни последици, които произтичат от действителна смърт. Ако обявеният за починал се укаже жив решението на съда се обезсилва по искане на лицето.

2. Права на лицето.

То може да получи обратно имотите, които притежава, да му върнат безвъзмездно отчуждените имоти и всичко, което е било придобито по възмезден начин. Правата, които се погасяват при смърт като издръжка и пенсия не се погасяват по силата на решението за обявяване на смърта, ако лицето е живо. До обезсилване на решението изпълнението на тези задължения се спира. Изпълнението се възстановява от деня на поканата. В случаите, когато обявеният за умрял се укаже жив прекратения брак не се възстановява.

26 въпрос ██████████ ЮРИДИЧЕСКО ЛИЦЕ. ПОНЯТИЕ. ИСТОРИЧЕСКО РАЗВИТИЕ. ТЕОРИИ ЗА СЪЩНОСТТА МУ И ВИДОВЕ ЮРИДИЧЕСКИ ЛИЦА

1. Възникване на юридическото лице.

В Древния Рим е имало частни и публични корпорации от религиозен и професионален характер, които са били считани като единен правен субект. Понятието юридическо лице, обаче не е било познато на римското право. Първите юридически лица възникват през средновековието като дружества. Юридическите лица се утвърждават в Западноевропейската правна доктрина, главно във връзка с правния режим на търговските дружества. Така те получават и легално това понятие. Юридическите лица в съвременния живот са една от основните категории на частното право, без която не би могла да съществува нито една правна система. Юридическото лице като една правно-организационна форма съдържа определени белези:

- то е правно-организационно формирание;
- юридическото лице създава условия за по-рационално използване на

материалните средства чрез тяхното разпределение;

- юридическото лице е самостоятелен субект на правото със свое имущество и обособена отговорност.

2. Правна уредба.

По нашето право правната уредба се състои от малко общи правни норми и множество специални. Основната уредба на юридическите лица, които осъществяват търговска дейност се съдържат в Търговския закон. Юридическите лица с нестопанска цел /сдруженията и фондациите/ се уреждат в отделен закон за юридическите лица с нестопанска цел. Правната уредба на някои кооперации е установена в закона за кооперациите, а за жилищните кооперации – в Закона за ЖСК /жилично-строителните кооперации/. Политическите партии се уреждат с отделен закон. Юридическите лица на верска основа в закона за вероизповеданията .

3. Определение на понятието юридическо лице

В нашето право няма легално определение на юридическото лице. То се изяснява от правната теория. Юридическото лице се определя като създадено по определен ред от закона социално образувание, което може да придобива права и да поема правни задължения, както и да извършва правни действия чрез своите органи, създадени от физически лица без да притежава властнически правомощия. Следователно три са основните характерни белега на юридическото лице. То съдържа организационно устройство, наричано персонален състав или субстрат; имуществена обособеност, имуществен субстрат; самостоятелна сметка, по която носи отговорност. Юридическото лице се отличава от държавата, която е обособен правен субект.